

„RAJ” – wykłady eksperckie prof. Irmy Koziny

Wykłady eksperckie w ramach projektu „Pola widzenia książki – wyobrażenia o przyszłości” – „RAJ” – wykłady prof. dr hab. Irmy Koziny

Podczas wykładów „RAJ” prof. dr hab. Irma Kozina, historyczka sztuki odniesie się do funkcjonujących w kulturze, sztuce i humanistyce wyobrażeń raju oraz środków wizualnych i symbolicznych, które kształtują znane i rozpoznawalne toposy. Wykłady zaplanowany jest w dwóch odsłonach. Wykład będzie nawiązywał do wystawy „Raj” Bożki Rydlewskiej w Galerii Intymnej.

Cykl wykładów eksperckich realizowany jest w ramach projektu [„Pola widzenia książki – wyobrażenia o przyszłości”](#). Zaproszeni do udziału badacze i naukowcy, przedstawia autorskie spojrzenia na tytułowe „wyobrażenia o przyszłości”, podpowiadając dodatkowe tropy interpretacyjne, poszerzające możliwe odczytania głównego tematu projektu.

Dr hab. Irma Kozina (urodzona 5 lutego 1964 r. w Suchej Beskidzkiej) – historię sztuki w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie ukończyła w 1988 r. (praca magisterska o polskich chorągwiach nagrobnych napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jana K. Ostrowskiego). Jako stypendystka Gerda-Henkel Stiftung studiowała na Freie Universität w Berlinie. W 1996 r. obroniła w Uniwersytecie Wrocławskim pracę doktorską o pałacach i zamkach na pruskim Górnym Śląsku w latach 1850–1914 (promotor: prof. dr hab. Ewa Chojecka). Habilitację uzyskała w Uniwersytecie Warszawskim w 2007 r., na podstawie publikacji pt. „Chaos i uporządkowanie. Dylematy architektoniczne na przemysłowym Górnym Śląsku w latach 1763–1955”. Tytuł profesorski nauk humanistycznych, nadany przez Prezydenta RP, uzyskała 14 grudnia 2021 r. Stypendystka DAAD (2000 r.) w

Instytucie Herdera w Marburgu. Historyczka sztuki, specjalizująca się w zakresie sztuki współczesnej i dizajnu. Od lat 80. wykłada w polskich uczelniach (Kraków, Warszawa, Katowice) zagadnienia sztuki nowoczesnej i współczesnej. Aktywistka i popularyzatorka zagadnień związanych z obecnością sztuki i architektury w przestrzeni publicznej. Jest autorką wielu artykułów oraz książek (m.in. „Art Deco”, „Ikony dizajnu w województwie śląskim”, „Polski design”, „Historia mody. Od krynoliny do mini”, „Ikony architektury w województwie śląskim”). W 2011 r. została uhonorowana nagrodą Śląski Tacyt, a w 2018 r. przyznano jej odznakę „Zasłużony dla kultury polskiej”. Równolegle z działalnością naukową i popularyzatorską, od 2011 roku realizuje też ścieżkę kuratorską, współpracując z instytucjami i kuratorami niezależnymi, jak również inicjując wydarzenia artystyczne na uczelniach.

Wykład I – 7 października 2025 r., godz. 17.00

„Wyobrażenia Raju w sztukach wizualnych od czasów dawnych po współczesność”

Wędrowkę po świecie wyobrażeń krainy wiecznego szczęścia w sztukach wizualnych rozpocząć można od próby ustalenia etymologii słowa *Raj*. Jak się przypuszcza, jego słowiańska geneza wiąże się z językiem staroirińskim, w którym określenie to stosowano dla oznaczenia bogactwa i pomyślności. Z kolei w dwusylabowej wersji, brzmiącej „Wyraj”, służyło ono jako nazwa zaświatów, do których dusza miała trafiać po śmierci.

Stosowane w wielu językach zachodnioeuropejskich słowo „paradis” vel „paradise” wywodzi się z protoiraińskiego „paradaijah”, które oznaczało zamknięty teren otoczony murem. Mniej więcej w VI/V w. p. n. e. to staroiraińskie słowo zostało zapożyczone przez Asyryjczyków, którzy terminem tym określali otoczone murami ogrody, parki oraz zwierzyńce. W starożytnej Mezopotamii Raj (w znaczeniu krainy wiecznej szczęśliwości) zaczęto utożsamiać z wyjątkowo żyznym, obfitującym we wszelką florę i faunę terenem podobnym do ziemskich ogrodów i parków,

a w kulturze sumeryjsko-akadyjskiej pojawiła się z czasem koncepcja ogrodów Edenu, jako krainy idealnie pięknej i spokojnej, w której rzekomo bytowali pierwsi ludzie. Przeniknęło to również do tradycji żydowskiej, inicjując opisaną w Księdze Genesis historię Adama i Ewy. Biblijny opis Edenu stanowił podstawę do snucia wyobrażeń na temat Raju w religii chrześcijańskiej. Na bazie tych wyobrażeń ukształtował się też wizerunek islamskiej Dżanny, opisanej w Koranie jako „dom pokoju” i „ogród rozkoszy”, w którym znajdują się po śmierci ludzkie dusze nagrodzone za wiarę w Boga, modlitwę i dobre czyny.

Niniejszy wykład stawia sobie za cel prześledzenie artystycznych wyobrażeń Raju w różnych kręgach kulturowych. Nie zabraknie więc w nim omówienia takich obrazów, jak popularne w okresie baroku i klasycyzmu przedstawienia antycznej Arkadii oraz Pól Elizejskich, chrześcijańskie ujęcia Raju jako miejsca bytowania Adama i Ewy, Boga oraz Świętych (Fra Angelico, Bracia Limburg, Mistrz Górnoreński, Hieronim Bosch, Jan van Eyck, Rafael, Francesco Botticini, Jan Breughel, Jacopo Tintoretto, Peter Paul Rubens i in.), niepokorne wobec oficjalnej egzegezy biblijnej wizje Williama Blake’a, symboliczne kompozycje Franza von Stucka lub wreszcie pejzaże wyobrażające ziemski raj, tworzone przez Pierre’a Bonnarda.

Konkluzją wynikającą z przestudiowania artystycznych wizerunków krainy idyllicznej szczęśliwości stanie się również odniesienie fantazyjnych wyobrażeń do usiłowań zmierzających do wykreowania raju na Ziemi.

Wykład II – 14 października 2025 r., godz. 17.00

„Koncepcja Raju w dyskursie filozoficznym i jej wpływ na próby konstruowania idealnych przestrzeni życiowych”

W ujęciu filozoficznym koncepcja Raju wiązana jest z marzeniem o osiągnięciu wiecznego szczęścia, zadowolenia i doskonałości. Może się odnosić do miejsc fizycznych, takich jak wydzielone

ogrodzeniem tereny zielone, lub też do stanów duchowych, metafizycznych. Często towarzyszy wyobrażeniom o uzyskaniu nagrody za cnotliwe życie, mitom o złotych wiekach z przeszłości lub utopijnym wizjom przyszłości. W dyskursie filozoficznym na ten temat nierzadko pojawia się pytanie o możliwość osiągnięcia wiecznego szczęścia bez jednoczesnego poczucia nudy oraz zagadnienie wolności w obliczu osiągnięcia stanu najwyższej doskonałości.

W niniejszym wykładzie przedstawione zostaną podparte przykładami z dziejów sztuki i architektury rozważania dotyczące:

- a. koncepcji Raju w kontekście osiągnięcia idealnego stanu egzystencjalnego, odznaczającego się trwałym szczęściem, pokojem, spełnieniem wszelkich namiętności i pełnej samorealizacji – obecnej m. in. w eksperymentach związanych z konstruowaniem określonych systemów politycznych;
- b. prób konstruowania Raju na Ziemi, obecnych zarówno w dziejach zakładania ogrodów i parków krajobrazowych, jak i miast idealnych (Brasilia);
- c. wiary w możliwość osiągnięcia stanu doskonałości duchowej lub metafizycznej poprzez połączenie się z Absolutem (architektura sakralna, muzyka, taniec, sztuki wizualne, m. in. Yves Klein);
- d. oczekiwania nagrody za cnotę, obecnego nie tylko w eschatologii chrześcijańskiej, lecz także w wielu innych religiach i mitach (Walhalla).

Przedstawianiu tych wątków towarzyszyć będą refleksje na temat filozoficznych paradoksów koncepcji Raju, takich jak: kwestia znudzenia osiągnięciem wiecznego szczęścia i związanej z tym utraty celu istnienia (Melancholia Dürera); pytanie o sens idealnej egzystencji pozbawionej konieczności dokonywania ciągłych wyborów (brak pojęcia grzechu lub brak konieczności

rozdzielenia między dobrem i złem, zilustrowany m. in. przykładami ze sztuki buddyjskiej); pytanie o naturę pożądanego (czy można osiągnąć stan idealny całkowicie rezygnując z wszelkich pożądanego na przykładzie zakładania pustelni w średniowieczu) oraz zagadnienie Raju jako koncepcji, która pomaga doskonaląc rzeczywistość (wpływ judaistycznej idei „Tikkun olam” na modernizm w architekturze).

Wykłady realizowane w ramach projektu „Pola widzenia książki – wyobrażenia o przyszłości” dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących Funduszu Promocji Kultury w ramach programu Partnerstwo dla książki 2025.

Kontakt:

Dom Oświatowy Biblioteki Śląskiej
ul. Francuska 12, Katowice 40-032
tel. [+48 32 255 43 21](tel:+48322554321)
e-mail: domoswiatowy@bs.katowice.pl

[Zasady rozpowszechniania wizerunku uczestników wydarzeń odbywających się w Bibliotece Śląskiej](#)
